

Institutionen för individ och samhälle

Långsiktiga boendelösningar för våldsutsatta - ”Dom kan ju inte bara flytta runt liksom”

Long-term housing solutions for victims of violence -” they can` t just move
around like that”

Gabriella Almroth & Annika Linnhag

Examensarbete i socialt arbete och socialpedagogik 15 Hp

Socialpedagogiska programmet, 2022

Institutionen för individ och samhälle

Vårterminen 2022

Examinator: Anna Henriksen

Sammanfattning

Studien har syftat till att undersöka hur yrkesutövare inom socialtjänsten i olika kommuner i Sverige arbetar med långsiktiga boendelösningar för våldsutsatta personer. Studien är baserad på kvalitativa intervjuer som har genomförts med sju yrkesutövare inom Socialtjänsten i sex olika kommuner. Organiseringen och arbetet med långsiktiga boendelösningar för våldsutsatta varierade för respondenterna i respektive kommun. Som datainsamlingsmetod användes en semistrukturerad intervjuguide. För att analysera insamlade data användes Lipskys teori med begreppen gatubyråkrater och handlingsutrymme samt organisationsteori i form av ett institutionellt och nyinstitutionellt perspektiv. Studien visar att tillgången till bostäder varierar mellan olika kommuner. I de kommuner där det är bostadsbrist blir det en utmaning att tillhandahålla långsiktiga boendelösningar för våldsutsatta och det är ofta en tidskrävande process. Yrkesutövarnas handlingsutrymme är begränsat då det är hyresvärdarna som tar det slutgiltiga beslutet angående att hyra ut boende. Socialarbetarna kan behöva argumentera för klientens situation för att få med hyresvärderna på banan, därav är det viktigt med samverkan med hyresvärdar och bostadsbolag. Något som flera yrkesutövare beskrev som en utmaning i arbetet var om en våldsutsatt behövde byta kommun p.ga. hotbilden. I många kommuner finns ingen uttalad lösning för hur dessa situationer ska hanteras. Hur samverkan fungerar inom och mellan kommuner samt bostadsbolag kan här ha en inverkan på utfallet för den enskilda individen.

Nyckelord: våldsutsatta, långsiktiga boendelösningar, socialtjänsten, handlingsutrymme, samverkan

Förord

Ett stort tack till alla deltagare som har bidragit till studien genom att dela med sig av sina tankar och erfarenheter- utan er hade studien inte kunnat genomföras!

Vi vill även tacka vår handledare Matti Wirehag för stöd genom hela processen. Till sist vill vi även rikta ett tack till vänner och familj som stöttat oss under arbetets gång.

Innehåll

Inledning.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Syfte och frågeställningar	3
Bakgrund	3
Tidigare forskning	4
Arbetsätt och metoder gällande långsiktiga boendelösningar för våldsutsatta.....	5
Olika hinder gällande långsiktiga boendelösningar för våldsutsatta.....	6
Teori/teoretiska utgångspunkter	8
Gatubyråkrater.....	9
Handlingsutrymme	10
Från institutionell till nyinstitutionell	10
Metod.....	10
Val av metod.....	11
Urval, datainsamling och genomförande	11
Databearbetning och analysmetod	12
Forskningsetiska överväganden.....	13
Sökprocess/sökord.....	14
Resultat och analys	15
Tillgången till bostäder	15
Faktorer som kan påverka våldsutsattas möjlighet till boende.....	16
Krav och/eller ansvar som läggs på den våldsutsatta	18
Vem som tar det slutgiltiga beslutet.....	19
Avgörande argumentation	20
Kommunöverskridande utmaningar	21
Förutsättningar och utvägar för att byta kommun	22
Inte utan hinder	22
Samverkan och organisering.....	23
Mellan kommuner och på regionnivå	23
Inom kommunen/socialtjänsten.....	24
Med bostadsbolagen	25
Diskussion	26
Resultatsammanfattning	26

Framtida forskning	27
Litteraturförteckning	29
Bilagor	31
Intervjuguide	31
Missivbrev	32

I denna studie kommer våld i nära relationer, långsiktiga boendelösningar för våldsutsatta och socialtjänstens arbete med detta att belysas.

Våld i nära relationer är ett omfattande socialt problem, uppskattningsvis så blir en av fyra kvinnor och en av sju män allvarligt utsatta för våld från sin partner eller expartner under sin livstid (Sullivan m. fl., 2022). Ett kännetecken för våld i nära relationer är att den som är utsatt har en nära relation och inte sällan starka känslomässiga band till förövaren. Det kan handla om våld inom såväl familje- och släktrelation som homosexuella och heterosexuella parrelationer (NCK, 2022). I denna studie åsyftas våld inom parrelationer.

Våld är ett flertydigt begrepp som både inom forskning och praktik kan definieras på olika sätt. Våld kan vara brottsliga handlingar men även sådana handlingar som inte definieras som brott enligt gällande lagstiftning, som t. ex. nedsättande kommentarer. Detta är en form av psykiskt våld vilket även kan innebära social isolering, tvång, hot och trakasserier. Fysiskt våld kan innefatta slag, örfilar, sparkar och stryptag medan sexuellt våld kan ta sig i uttryck genom sexuellt påtvingade handlingar. Ekonomiskt våld kan till exempel innebära att gemensamma ekonomiska tillgångar begränsas medan materiellt våld handlar om att förövaren förstör eller stjälar den utsattas ägodelar. Våldet består ofta av olika handlingar i en kombination (Socialstyrelsen, 2021a).

Både män och kvinnor drabbas av våld i nära relationer, dock så utsätts kvinnor oftare för upprepat och grövre våld än vad män gör (Socialstyrelsen, 2021a). Den vanligaste typen av våld i nära relation är att en man brukar våld mot en kvinna som han är eller har varit i ett förhållande med (NCK, 2022).

Våld i nära relationer är en bidragande orsak till hemlöshet och en instabil bostadssituation för de som är utsatta (Fraga Rizo m. fl., 2022; Sullivan m. fl. 2022). Relationen mellan våld i nära relationer, hemlöshet och en instabil bostadssituation kan vara direkt, det vill säga att rädslan över säkerheten tvingar en att fly. Den kan även vara indirekt, vilket kan innebära att våldet gör så att de ekonomiska och personliga resurserna som krävs för att upprätthålla ett stabilt boende försvagas (Messing m. fl. 2021). Boende är avgörande för våldsutsattas möjlighet att uppnå långsiktig stabilitet men hinder på både individ – och systemnivå kan motverka att det uppnås (Gezinski & Gonzalez-Pons, 2021).

Enligt socialtjänstlagen ska socialnämnden arbeta för att brottsutsatta och dess närstående får hjälp och stöd. Socialnämnden ska ta särskild hänsyn till kvinnor som utsätts eller utsatts för våld eller övergrepp av närstående och kan ha behov av hjälp och stöd för att förändra sin situation (SFS 2001:453, 5 kap. 11§). Av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer framgår det att socialnämnden bör stödja och hjälpa våldsutsatta vuxna att ordna ett boende som är stadigvarande (SOSFS 2014:4 7 kap. 1§). Eftersom det är ett allmänt råd är det dock inte rättsligt bindande, utan det är endast en rekommendation om hur en författning bör eller kan tillämpas (SOSFS 2014:4).

Med bakgrund av detta växte funderingar kring hur socialtjänsten hanterar frågan om

långsiktiga boendelösningar för våldsutsatta. Från början fanns en önskan att undersöka detta utifrån våldsutsattas perspektiv men eftersom det är svårt att garantera att de inte lider skada eller men av att delta så valdes i stället att undersöka detta ur socialarbeters perspektiv.

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka hur yrkesutövare inom socialtjänsten i olika kommuner i Sverige arbetar med långsiktiga boendelösningar för våldsutsatta personer.

Frågeställningar:

- Vilka utmaningar finns det i arbetet med långsiktiga boendelösningar för målgruppen?

- Hur ser handlingsutrymmet ut för socialarbetarna kopplat till långsiktiga boendelösningar för våldsutsatta?

Bakgrund

Enligt socialtjänstlagen finns inga allmänna bestämmelser att förse bostäder åt bostadslösa. Undantag är då det i vissa fall finns särskilda skäl att hjälpa till med bostad som bistånd. Det tas då särskild hänsyn till individuella behov och en biståndsbedömning görs. Bedömningarna kan då resultera i olika former av akuta boendeformer eller boendelösningar som är mer långsiktiga (Kunskapsguiden, 2018.) Att den sökande inte själv kan tillgodose sina behov eller få dem tillgodosedda på annat sätt är ett kriterium för att ha rätt till bistånd av socialnämnden (SFS 2001:453, 4 kap. 1§).

Våldsutsatta är en grupp som socialtjänsten har ett ansvar för att stödja genom att ordna ett lämpligt, tillfälligt boende om den våldsutsatta har behov av det. Boendet ska motsvara det behov av skydd som framkommit i den utredning och riskbedömning som gjorts (SOSFS 2014:4, 7 kap.2§). Andra grupper som kommunen har ett särskilt ansvar att erbjuda boende är vissa äldre, nyanlända som fått uppehållstillstånd och personer med funktionsnedsättning (Socialstyrelsen, 2021, Förebygga och motverka hemlöshet).

Vistelse för en våldsutsatt person på ett skyddat boende är ofta ett led i en längre process där flera steg och beslut kan behöva tas för att kunna fortsätta med sitt liv. Tiden på det skyddade boendet ska vara tillfällig men kan variera och bli längre än tänkt. I de flesta fall uppger personalen på de skyddade boendet att det görs en planering tillsammans med socialtjänsten i respektive kommun men ibland görs även parallella planeringar av personal på det skyddade boendet och personal på socialtjänsten. Beroende på behov av fortsatt stöd för den våldsutsatta har kommunerna redovisat att de använder sig utav flera boendeformer när placeringen på det skyddade boendet avslutas. Det kan exempelvis handla om stödboenden, jourlägenheter, vandrarhem, sociala kontrakt och en möjlighet till förtur i bostadskön (Socialstyrelsen, 2021, Förebygga och motverka hemlöshet).

Om en våldsutsatt person uppskattas kunna bo kvar i sin kommun men har svårigheter att hitta stadigvarande bostad på grund av faktorer som exempelvis bostadsbrist, tidigare hyresskulder eller för låg inkomst kan sociala kontrakt och möjlighet till att få förtur till bostadskön tillämpas. Socialtjänsten behöver då intyga en förtursansökan och lämna in till den kommunala bostadsförmedlingen. I Sverige har dock endast sex kommuner bostadsförmedling, de ligger i de fyra största städerna, där flera kranskommuner är anslutna. Vissa kommuner skickar social förtursansökan till den kommunala

bostadsbolaget och då bedömer hyresvärdarna om den våldsutsatta kan få förturskontrakt utifrån deras egna bestämmelser och krav. Det finns några kommunala bostadsbolag och hyresvärdar som har beslutat om att ge social förtur till våldsutsatta, exempelvis Örebrobostäder. Ytterligare exempel på organisering är hur Socialnämnden har upprättat ett samarbete med Bostadsförmedlingen i Stockholm AB enligt stadens budget. Alla stadsdelsnämnder i Stockholm stad ska genomföra nödvändiga åtgärder med syfte att se till så att personer med rätt till förtur får det och säkerställa att inte våldsutsatta blir en utesluten målgrupp (Socialstyrelsen, 2021, Förebygga och motverka hemlöshet).

Problem med att hitta en långsiktig boendelösning för en våldsutsatt person efter en placering i ett skyddat boende uppstår ofta när personen inte kan flytta hem igen på grund av hotbild, men inte har något direkt annat behov av socialt stöd förutom möjligheten att ordna ett långsiktigt boende på egen hand. I de fall då den våldsutsatta på grund av hög risk för fortsatt våld inte kan bo kvar i sin kommun finns två olika förslag till lösningar i form av vänkommuner och nätverket kompotten. Vänkommuner innebär att socialtjänsterna har möjlighet till en överflyttning av ärenden inom kommuner genom ett reglerat avtal (Socialstyrelsen, 2021, Förebygga och motverka hemlöshet).

Kompotten är ett nätverk som funnits sedan 2008 och där flera kommuner i Sverige deltar och byter ärenden med varandra. Målgruppen är myndiga våldsutsatta och deras eventuella närstående som bedöms att inte kunna bo kvar i sin kommun på grund av allvarlig risk för liv och hälsa. Det ställs höga krav på att sekretess och skyddsåtgärder ska finnas utformade. Länsstyrelsen i Östergötland har tidigare administrerat och haft samordningsansvaret men är sen nyligen inte längre ansvariga. Enligt intervjuer av några representanter från kommuner i styrgruppen (Lund, Örebro och Karlstad) har kompotten fungerat som ett väldigt bra stöd i huvudsyfte att hjälpa våldsutsatta med behov av ny bostadsort. Det fortsatta ansvaret i samverkan ter sig nu mer oviss och ett önskemål om fortsatt nationell styrning och samordning av ärenden med höga skydds- och sekretessbehov har framhållits som mycket önskvärt (Socialstyrelsen, 2021, Förebygga och motverka hemlöshet).

Syftet att hitta långsiktiga samarbetsavtal med tydligt reglerat ansvar nämns ha förkortat vistelsen på det skyddande boendet och vara ett uppskattat arbetssätt och här nämns Karlstad kommun som ett gott exempel (Socialstyrelsen, 2021, Förebygga och motverka hemlöshet).

Tidigare forskning

Forskningsfältet om våld i nära relationer och hur man kan stödja våldsutsatta är omfattande i både nationell och internationell kontext. Artiklarna som valts i denna studie belyser hur man kan arbeta med långsiktiga boendelösningar för våldsutsatta. Även vilka externa problem som kan finnas vad gäller långsiktiga boendelösningar för våldsutsatta är något som framkommer i forskningen. Den internationella forskningen som presenteras utgår främst från en amerikansk kontext då det främst var det som hittades när

artikelsökningen genomfördes.

Arbetsätt och metoder gällande långsiktiga boendelösningar för våldsutsatta

Ekströms (2018) studie visar på att behovet av ny bostad finns hos de våldsutsatta kvinnorna. Det enda som socialarbetarna kan göra är att i de fall som det finns bostadsförmedlingar som använder sig av social förtur skriva ett intyg om detta eller visa hur andrahandsboende kan sökas. I en annan studie av Ekströms (2017) hade lokalpolitikerna i en kommun beslutat att vissa lägenheter inom det kommunala bostadsbolaget var reserverade för socialtjänstens klienter, detta var en av de få kommuner inkluderade i studien där bostadsproblem inte beskrevs som en stor fråga av socialarbetarna. I vissa av kommunerna fanns en kommunal bostadsservice och en kö till social förtur, i dessa kommuner skrev socialarbetarna prioriteringsintyg (Ekström, 2017).

Det tar oftast lång tid att hitta boende för våldsutsatta, orsaken till detta ligger inte sällan på en systematisk nivå (Sullivan m. fl., 2019). I vissa samhällen behöver man till exempel stå i kö i till allmännyttiga bostäder i flera år och när ett allmännyttigt boende bli ledigt krävs det besiktning innan man kan flytta in, men dessa schemaläggs sällan så det kan ta flera veckor innan flytten kan ske. Vissa våldsutsatta är inte heller kvalificerade till att söka en allmännyttig bostad vilket försvårar situationen. Vidare i studien förlitade sig samtliga professionella på sina formella och informella kontakter i samhället när det kom till att hitta bostad och kunna övertala hyresvärdar att ge hyresgäster som har dålig kredithistorik eller andra problem som låg eller ingen inkomst en chans. I många fall gick programmet för våld i hemmet med på att hjälpa de våldsutsatta att betala hyran en period tills de var tillbaka på banan igen (Sullivan m. fl., 2019).

På landsbygden var det mer vanligt att man nätverkade med informella kontakter medan man i tätorter nätverkade mer inom formella samhällsråd. Det som ansågs viktigt oavsett vart man befann sig var att ha personlig kontakt med olika hyresvärdar. På mindre ställen på landsbygden var detta extra viktigt då ett ledigt ställe att hyra kunde förmedlas mun till mun innan det lades ut på internet eller i tidningen. Ibland behöver de som arbetar med våldsutsatta försvara de rättigheter som de våldsutsatta har. Bor man i en allmännyttig bostad och blir utsatta för våld har man rätt att flytta till ett annat allmännyttigt boende, vilket inte alla våldsutsatta eller personal vid bostadsföreningar känner till. Det kan ta mycket tid att hjälpa våldsutsatta att tillvarata denna rättighet och det krävs ofta mycket arbete för att flyttas till ett annat boende, speciellt när det finns säkerhetsaspekter som behöver tas hänsyn till. Kontakter med boendemyndigheten, fastighetsvärd, högsta ledning för boendemyndigheten och juridiska partners kan behöva tas (Sullivan m. fl., 2019).

Ett annat sätt att arbeta med långsiktiga boendelösningar för våldsutsatta belystes i en studie där man använde sig av modellen "Domestic Violence Housing First", dvs. bostad först för våldsutsatta (Sullivan m.fl., 2022). I studien diskuteras hur Bostad först -

modellen förväntas hjälpa våldsutsatta att komma ifrån hemlöshet och våldsamma relationer samt hamna i en generellt stabilare levnadssituation med mer stadigvarande boendelösningar. Bostad först- modellen är till för att hjälpa personer i hemlöshet att få en stabil bostad. Enligt denna modell anses hjälp till att få ett stabilt boende som en viktig grund innan man tar itu med andra problem. När man väl ha ett boende är det lättare att hantera andra problem, exempelvis missbruk. Bostad först- modellen för våldsutsatta har anpassats för bättre passa denna målgrupp. I denna modell för våldsutsatta har man riktat in sig mer på säkerheten och traumarespons för att öka känslomässigt och socialt välbefinnande. I Bostad först - prioriteras tilldelning av ett stabilt boende till att börja med medan man i modellen för våldsutsatta gör individuella bedömningar om den våldsutsatta på grund av sin säkerhet föredrar att inledningsvis vara på ett ställe med högre säkerhet, till exempel ett skyddat boende för våldsutsatta. Stödet handlar om att hjälpa den våldsutsatta individen att i egen takt hitta ett stabilt och säkert boende. Utöver att trygga det stabila boendet arbetar man med individuella helhetslösningar och stödåtgärder, detta kan exempelvis innebär stöd med anställningsfrågor. En annan del är att man även kan få hjälp med olika anpassade finansieringslösningar (Sullivan m.fl., 2022).

Att arbeta med vouchers är ett sätt att kunna erbjuda mer stadigvarande bostäder som ett alternativ till akutboende för överlevare av våld i nära relationer (Messing, m.fl.2021). Detta är ett system som utvecklades i USA under 70-talet vid sidan av andra projektbaserade stödprogram och har etablerats till att bli det dominerande sättet att subventionera bostäder i USA. För att kunna erhålla och använda sig av denna voucher krävs en komplicerad och långdragen process där flera faktorer är nödvändiga för att kunna få det att fungera. Exempelvis så behövs bakgrundskontroll, inkomstkontroll och hela ansökningsförfarandet som ligger i fokus. Ibland har de ansökningshandlingarna som behövs inte kunnat medföras om den våldsutsatta tvingats att fly akut utan sina tillhörigheter. Detta förfarande är några villkorade kriterier för att ens kunna bli berättigad.

En annan inriktning av arbetssätt är att låta den våldsutsatta bo kvar i hemmet och stärka rätten att kunna få vara trygg i sitt eget hem, motiverat utifrån de mänskliga rättigheterna. Detta ligger till grund för beslutsfattningen i en australiensisk forskningsstudie (Diemer, m.fl.2017). Förbättringsmetoder kring att låta våldsutsatta kvinnor få bo kvar i hemmet och i stället flytta på förövaren har därmed utvecklats. Syftet är att i slutändan motverka ekonomisk marginalisering och hemlöshet och därav inriktningen att kunna få bo kvar hemma men också för att få mer stadigvarande boendelösningar. Behovet av fler åtgärder för att kunna säkerställa att det går att erbjuda en trygg miljö för de våldsutsatta kvinnorna i hemmet visar dock på en betydligt mer komplex situation av verkligheten (Diemer, m.fl. 2017).

Olika hinder gällande långsiktiga boendelösningar för våldsutsatta

Bara ett fåtal av socialarbetarna i Ekstöms (2018) studie tyckte att boendesituationen inte var ett problem, dessa kom från kommuner där det är lätt att få ett hyreskontrakt eller där socialtjänsten har många lägenheter som är öronmärkta hos det kommunala

bostadsbolaget. Majoriteten av socialarbetarna menar att bostadsbristen är ett av de hinder som är störst i deras arbete (Ekström, 2018). Ett vanligt stöd som ges utsatta kvinnor är placering på kvinnojour, ett problem som beskrivs är att kvinnorna ofta behöver stanna längre än vad som behövs då det är en svårighet att hitta ett nytt boende. Det blir också ett problem då en plats som skulle kunna gå till en annan kvinna upptas av en kvinna som inte är i behov av skydd (Ekström, 2017; Gezinski & Gonzalez-Pons, 2021). Detta blir även dyrt för socialtjänsten och socialarbetarna menar att det inte är optimalt att bo i en institutionaliserad miljö längre än nödvändigt (Ekström, 2017). En stor del av de våldsutsatta kvinnorna som socialtjänsten möter är i behov av en ny bostad, det är dock sällan som socialtjänsten kan erbjuda detta (Ekström, 2018). När det kommer till långsiktiga stöd så finns det brister och när det gäller att hjälpa kvinnorna att hitta någonstans att bo beskrivs det av socialarbetarna att möjligheterna är begränsade (Ekström, 2017). Av de kommuner i Ekströms (2017) studie där det fanns en kommunal förmedling av bostäder och en kö till social förtur där socialarbetarna kunde skriva prioriteringsintyg beskrevs det som effektivt av en socialarbetare. Dock så tar det lång tid att få en bostad, ofta upp till ett år. Flera socialarbetare i en av de större städerna menade att det har blivit svårare att som våldsutsatt få social förtur, även om man har ett intyg (Ekström, 2017).

I en studie av Gezinski & Gonzalez-Pons (2021) beskrevs både av våldsöverlevare och tjänsteutförare bristen på prisvärda bostäder som ett hinder när det kommer till att hitta en permanent boendelösning, både på landsbygden och i stadsområden. Att stå i kö till prisvärda bostäder är viktigt och hur länge man stått i kö påverkar möjligheten till att få bostad (Gezinski & Gonzalez-Pons, 2021). Hyresvärdar och fastighetsförvaltare beskrivs både av våldsöverlevare och tjänsteutförare ofta som rigida i sina hyresbeslut och att de inte kan navigera runt de hinder som överlevare har till följd av våldet. Det kan till exempel handla om att hyresvärdar tror att den våldsutsatta ska gå tillbaka till förövaren och att hyresvärderna på något sätt bli tvungen att ta ansvar för situationen (Gezinski & Gonzalez-Pons, 2021).

Något som alla professionella diskuterade i en annan studie var allvarliga säkerhetsproblem som de behövde handskas med i sökandet efter bostad. Att hitta ett säkert boende var ofta en utmaning och det är viktigt att först ta itu med de säkerhetsproblem som kan finnas, det kan till exempel handla om att hjälpa den våldsutsatta att fly (Sullivan m. fl., 2019). Många av de våldsutsatta led av PTSD (posttraumatiskt stressyndrom), depression eller ångest till följd av det fysiska och psykiska våld som de upplevt, vilket kan påverka förmågan till att arbeta, hitta eller behålla en bostad. I vissa fall kan traumasymtomen behöva tas itu med innan man kan hjälpa till att söka efter en bostad och ibland kan bostadsletandet i sig göra så att symtomen på traumat döljs för att sedan dyka upp igen när bostadssituationen är mer stabil. Bara för att boendesituationen löser sig betyder inte det att traumat försvinner då förövaren fortfarande kan utöva våld efter att relationen är slut (Sullivan m. fl., 2019).

I Messings, m.fl. (2021) studie där man arbetar med vouchers för att kunna erbjuda mer stadigvarande bostäder som ett alternativ till akutboende för överlevare av våld i nära relationer framkommer några utmaningar (Messing, m.fl.2021). Just målgruppen överlevare av våld i nära relationer möter ytterligare svårigheter av regelverket och vägledning i form av tillämpningen då säkerheten särskilt behöver tryggas. Socialarbetaren behöver därför även brottas med att kunna ge rätt stöd i den komplexa verkligheten. När det handlar om att subventionera bostäderna tillkommer även villkor för att ens bli berättigad subventioneringarna, ansvaret ligger på den våldsutsatta i form av exempelvis bakgrundskontroll och inkomstkontroll. Hela ansökningsförfarandet är också avgörande för att kunna få ta del av hyressubventioneringen. Då ansökningshandlingar ibland inte har kunnat medföras då den våldsutsatta tvingats att fly akut utan sina tillhörigheter blir det ett hinder för att bli beviljad hyressubventioneringen. Studiens resultat visar på generella utmaningar i genomförandet vilket även tidigare forskning bekräftar inom området såsom exempelvis alltför höga flyttkostnader, brist på prismässigt överkomliga kontrakt eller motstånd hos husvärdarna (Messing, m.fl. 2021). Hyresvärdarna hade inte ens förutsättningarna att kunna hyra ut av olika skäl. Den subventionerade gruppen i studien upplevde däremot förbättringar inom fysisk, mental och beteendemässig hälsa och partnervåldet hade den största rapporterade minskningen. Enligt en tidigare utvärdering av ett subventionerat bostadsgrupp - projekt hittades liknande starka positiva effekter på boende resultat genom att kunna gå en stabilare framtid till mötes. Resultatet visade också att vouchersystemet med subventioneringen varken gav fördelar eller hindrade möjligheterna att övergå till någon form av boende med stöd efter en femårig uppföljning (Messing, m.fl.2021).

I Diemers, m. fl. (2017) studie där man arbetade för att de våldsutsatta skulle kunna bo kvar i sitt boende och i stället flytta på förövaren så framkom olika svårigheter. Brister i det lagliga ansvaret belystes där de våldsutsatta kvinnorna, ibland med tillhörande barn, ändå löpte stora risker i den egna bostaden och snarare hade behovet av en tryggare boendesituation och att få flytta bort från sin våldsförövare. Även stora skillnader av våldsförövare och agerande påverkade kvinnornas situation av varierad grad. Den lagliga rätten att kunna få bo kvar hemma med stöd belyser å ena sidan de våldsutsatta kvinnornas möjlighet till förbättring samtidigt som resultatet lyfter fram att många kvarboende i stället blir mer utsatta för fortsatta trakasserier och våld. Resultaten visade vidare att endast en minoritet av de kvinnor som deltog i studien blev hjälpta då exempelvis besöksförbuden dröjde samt att den samlade bilden av stödet från myndigheter och polisväsendet då inte blev tillräckligt tillförlitligt (Diemer, m.fl. 2017).

Teori/teoretiska utgångspunkter

I följande avsnitt kommer teori, teoretiska begrepp och utgångspunkter att presenteras då det utgör hur användandet av empirin i studien belyses. Michael Lipskys (2010) teori med begreppen *gatubyråkrater* och *handlingsutrymme* samt organisationsteori i Johansson

(2015) i form av ett *institutionellt* och *nyinstitutionellt* perspektiv presenteras.

Gatubyråkrater

Lärare, poliser, socialarbetare och andra offentliganställda som i sitt dagliga arbete har direktkontakt med medborgare och har en hög grad av handlingsfrihet benämns enligt Lipsky som gatubyråkrater. Det är gatubyråkraterna som utgör de tjänster som tillhandahålls av det offentliga och som avgör om medborgarna ska få ta del av statliga förmåner och rättigheter (Lipsky, 2010).

Gatubyråkraternas arbete är karakteriserat av komplexa arbetsuppgifter för vilka utarbetade regler, riktlinjer och instruktioner inte kan begränsa de olika handlingsalternativ som finns. Detta eftersom det i arbetet med människor behövs en flexibilitet för att ta hänsyn till och hantera klienters individuella situation. Samtidigt betyder inte detta att gatubyråkraterna är fria från regler och föreskrifter från högre håll eller från de praktiker och normer som finns inom yrkesgruppen (Lipsky, 2010).

Ett dilemma som gatubyråkraterna möter är att de i sitt arbete behöver förhålla sig till politiska mål som härrör från den politiska processen samtidigt som arbetet kräver en lyhördhet och flexibilitet i enskilda fall i mötet med människor. Vidare behöver gatubyråkrater förhålla sig till en paradox att behandla alla medborgare lika i form av myndighet men samtidigt kunna ta hänsyn till det enskilda fallet när det är lämpligt (Lipsky, 2010).

Gatubyråkrater arbetar under en relativt stor ovisshet på grund av den komplexitet som det innebär att arbeta med människor och beslut som behöver fattas frekvent och snabbt (Lipsky, 2010). Dessutom arbetar de med otillräckliga resurser under omständigheter där efterfrågan alltid kommer att öka för att möta utbudet av tjänster, på så sätt kan de aldrig bli fria från konsekvensen av markanta begränsningar. Inom dessa begränsningar har de ett stort handlingsutrymme vad gäller användning av resurser. I användningen av resurser på arbetsplatsen möter de den osäkerhet som kommer från de motstridiga eller oklara mål som styr deras arbete. De möts också med ytterligare osäkerheter som härrör från svårigheterna att mäta och utvärdera arbetsprestationer. Medan många aspekter av arbetet främjar en inriktning på klienterna, leder andra till att engagemanget för arbetet minskar. Bilden av gatubyråkraten är att de har ett stort ansvar för att tilldela sociala värden men lite effektiv yttre fastställande om hur mål ska definieras och uppnås. Gatubyråkrater försöker göra ett bra jobb på något sätt utifrån de resurser som finns och den allmänna vägledningen från det ovan beskrivna systemet (Lipsky, 2010).

För att hantera den obestämbarhet som deras arbete består utav utvecklar gatubyråkrater olika strategier. De utvecklar ett mönster i arbetet som har en tendens att göra så att efterfrågan minskar, nyttjandet av tillgängliga resurser maximeras och att klienterna efterlever de rutiner som myndigheten har. De utformar sitt arbete för att kunna hitta en lösning inom de resursmässiga restriktioner som finns och justerar sina uppfattningar om arbetet för att sänka eller begränsa sina mål för att minska klyftan mellan tillgängliga

resurser och mål. Vidare förändrar de uppfattningen av klienterna som de arbetar med för att minska klyftan mellan sina prestationer och mål. Detta kan förstås som en respons på problemen inom gatubyråkrati (Lipsky, 2010).

Handlingsutrymme

Handlingsutrymme enligt Lipsky (2010) beskrivs vara att göra det bästa man kan utifrån de förutsättningar som finns i organisationen. Olika strategier utvecklas medvetet eller omedvetet för att hantera arbetsbördan. De bedömningar som görs och hur det i sin tur påverkas av organisationens arbetssätt hänger också samman och leder i sin tur till en mer eller mindre utökad handlingsfrihet. Hur handlingsutrymmet används, tolkas och hanteras kan handla om förväntningar på arbetsplatsen, krav eller förväntningar på uppnådda resultat, uttalade eller outtalade eller helt enkelt för att underlätta och effektivisera ärendegången i sitt dagliga arbete. Gatubyråkratens roll hänger tätt samman med beslutsfattningen genom det befintliga handlingsutrymmet och handlingsfriheten på myndigheten den tillhör (Lipsky, 2010).

Från institutionell till nyinstitutionell

När det gäller studier av företag och förvaltningar har den institutionella organisationsteorin med sitt tydliga omvärldsperspektiv varit den vanligaste inspirationskällan sedan 80-talet både i Sverige och i andra delar av världen (Johansson, 2015). Teoribildningen i sig är inte sammanhållen då det kan finnas stora skillnader av olika formella organisationer och därmed variationer av teoribildning och ett exempel på en vidareutveckling är hur institutionalism växt fram. Förutsättningen är att samhället behöver fortgå i takt med sin omvärld och inrikta sig mot att få en ökad rationalitet. Några bidragsgivare till utvecklingen av nyinstitutionell teoribildning är DiMaggio och Powell som introducerade begreppet ”organisatoriska fält” med betydelse att det finns gemensamma egenskaper i en organisation som i sin tur består av den sociala miljön inom just sitt verksamhetsområde, exempelvis socialtjänsten. DiMaggio och Powell pratar om svårigheter att avvika från normer samt att en homogenisering dvs. likställning är en konsekvens av organiseringen där det professionella arbetet tenderar att bli alltför förutsägbart snarare än organisationsspecifikt. (Johansson, 2015). Då fokus snarare ligger på kulturella värden och deras relationer till en institutionell omvärld dvs. att analysera en organisation utifrån dess omgivning innebär det att kunna förstå relationerna mellan organisationerna och institutionerna. När det handlar om den politiska styrningen kan den institutionella teoribildningen bli ett stöd i hur vi kan analysera och förstå hur och varför variationer mellan olika kommuner kan skapas men även hur stora motsvarande faktiska likheter kan uppstå (Johansson, 2015).

Metod

Under detta avsnitt kommer val av metod, urval, datainsamling och genomförande av den aktuella studien att belysas. Även databearbetning, analysmetod, forskningsetiska överväganden och sökprocessen diskuteras.

Val av metod

Den metodansats som används i studien är kvalitativ då vi ville undersöka upplevelser och erfarenheter (Bryman, 2018) av vad den intervjuade personalen i sin kommun såg som utmaningar och möjligheter i att arbeta med långsiktiga boendelösningar för våldsutsatta. För att få reda på mer om exempelvis handlingsutrymme och respondenternas känslor och upplevelse kring fenomenet så ansågs det passa bättre att utforska studien genom en kvalitativ metodansats. En kvantitativ metodansats som på ett motsvarande sätt hade kunnat mätas utifrån statistik av självuppskattade värden hade däremot inte kunnat ge oss samma möjlighet att kunna interagera i stunden. Den kvalitativa ansatsen förhåller sig mer till ett tolkande synsätt som sker i interaktion med omgivningen (Bryman, 2018). Vi använde oss av kvalitativa intervjuer som datainsamlingsmetod med utgångspunkt från en semistrukturerad intervjuguide (Bryman, 2018). Frågeställningarna och intervjuguiden är semistrukturerad med syfte att kunna ge möjlighet till en viss öppenhet av följdfrågor och uppföljning. Om det exempelvis blivit för svårt att svara, samt en beredskap i att anpassa frågeställningen utifrån svar och perspektiv. Frågeställningar kunde då byggas vidare på med inriktningen på de undersökta frågeområdena (Bryman, 2018).

Urval, datainsamling och genomförande

I denna studie valdes att intervjua yrkesutövare inom Socialtjänsten då det är den myndighet som våldsutsatta behöver komma i kontakt med för att beviljas stöd och skydd som kan vara både akut, kortsiktigt och långsiktigt. Utredningen, tillsammans med riskbedömningen, ska vara en grund för vilka insatser som ska erbjudas (SOSFS 2014:4, 7 kap. 1 §). För att få en uppfattning om vilka kommuner som arbetar med social förtur för våldsutsatta började vi med att söka information om detta. Kriteriet var att deltagarna skulle arbeta med social förtur för våldsutsatta inom socialtjänstens verksamhet för att kunna ingå i studien. Genom detta förfarande genomfördes ett så kallat målstyrt urval. Enligt Bryman (2018) är det ett vanligt förekommande urval inom kvalitativa undersökningar. Urvalet innebär att deltagarna i studien väljs ut strategiskt efter den relevans de har för studiens frågeställningar. En annan form av urval som användes var snöbollsurval, då en tillfrågad person som inte var lämplig att delta utifrån uppsatta kriterier tipsade om en kollega som kunde vara relevant att intervjua (Bryman, 2018).

Kommunerna kontaktades till en början via telefonväxeln för att bli vidarebefordrade till rätt person inom socialtjänsten. Då kommunerna organiserade sig olika och det inte heller alltid verkade vara självklart vem inom socialtjänsten som arbetar med social förtur uppmanades att skicka ett mejl till kommunens kontaktcenter. Detta innebar att de mejl som skickades i väg fick ärendenummer, vilket resulterade i att det tog flera dagar att få återkoppling från aktuell person. Hela urvalsprocessen tog ett par veckor och totalt kontaktades 29 kommuner utifrån att det stod på Boverkets hemsida att de arbetar med social förtur. Ett flertal kommuner återkopplade inte, några hade inte tid, ett fåtal arbetade inte med social förtur

och en ville gärna ställa upp men ansågs ej relevanta då personen arbetade på ett bostadsbolag och syftet är kopplat till hur socialtjänsten arbetar med detta. En del kommuner svarade att de inte hade tid inom den tidsram som var uppsatt men kunde medverka senare. När det sedan var dags för de intervjuer som var utanför den uppsatta tidsramen så kunde respondenterna inte längre delta. Detta gjorde att det drog ut på tiden att få tag på respondenter som kunde medverka i studien.

Nästa steg var att genomföra intervjuerna, detta skedde via teams eller zoom beroende på vad respondenterna föredrog. Anledningen till detta var att kommuner från olika delar av Sverige ingick i studien så intervjuerna kunde inte genomföras på plats. Detta bidrog till att tid och pengar sparades då inga resor behövde göras. Man skulle även kunna anta att det blev enklare att få tag i respondenter som kunde medverka i studien då zoom och teams innebär en annan flexibilitet. Det kan även vara så att man kan sitta mer ostört, några respondenter valde t. ex. att delta hemifrån. En nackdel som upptäcktes var att ljud- och bildupptagning under några intervjuer var dålig. Det kunde även bli svårare att uppfatta mellanmänskliga interaktioner som t. ex. kroppsspråk och hållning.

Målet var att intervjua sex olika kommuner vilket uppnåddes. Totalt intervjuades sju personer då det i ena intervjun deltog två personer. De sex intervjuerna delades upp jämnt mellan oss och tog ungefär 25 - 30 minuter att genomföra. Intervjuguiden skapades utan att ha en förutbestämd teori eller teoretiskt begrepp att utgå ifrån. Detta är ett induktivt angreppssätt, vilket betyder att den empiri som samlas in ligger till grund för val av teorin (Bryman, 2018).

Organiseringen och arbetet med långsiktiga boendelösningar för våldsutsatta varierar för respondenterna i respektive kommun. Nedan ges en kort presentation av deltagarna för att underlätta för läsaren. Samtliga respondenter arbetar inom Socialtjänsten i respektive kommun. R2 och R3 arbetar inom samma kommun och intervjuades samtidigt.

R1: Enhetschef på boendeenheten

R2: Socialsekreterare på vuxenenheten R3: Socialsekreterare på vuxenenheten R4:

Enhetschef på utredningsenhet boende

R5: Förste socialsekreterare på enheten familjefrid

R6: Biståndshandläggare för våld i nära relationer och samordnare i kommunen R7:

Förste socialsekreterare vuxenenheten

xxx: Används för att avidentifiera vilken kommun eller vilket bostadsbolag som respondenterna nämner i intervjuerna.

Databearbetning och analysmetod

Det första steget i databearbetningen var att transkribera intervjuerna. Intervjuerna transkriberades utifrån gemensamma riktlinjer. Dessa riktlinjer innebar att intervjuerna transkriberades ordagrant, dock med undantag för utfyllnadsord som "alltså" och "liksom" om de inte fyllde någon funktion och/eller upprepades ofta i samma mening.

Tecken i form av tre punkter användes för att symbolisera tankepauser eller att delar av ett helt citat har använts.

Tematisk analys valdes för att tolka övergripande teman och mönster i respondenternas svar (Bryman, 2018). För att gå vidare behövde de transkriberade intervjuerna analyseras. En förberedelse av analys gjordes då materialet behövde göras om till analyserbar text (Lindgren, 2014). Ett första steg var att göra en bred kodning (Lindgren, 2014) för att kunna få en tydligare överskådlighet och minska materialet. Kodning innebär att man i textmaterialet urskiljer betydelsefulla delar och placerar dem under olika koder, dvs. nyckelord. Detta är ett sätt att kategorisera materialet (Lindgren, 2014). Utskrifterna lästes igenom och relevanta delar valdes ut och tillskrevs koder som ansågs passande. Vissa delar av texten kunde placeras under redan befintliga koder medan andra inte passade in under dessa koder, då skapades nya koder. Denna kodningsprocess genomfördes ett par gånger och resulterade i 30 olika koder som citat från utskriften placerades under. En svårighet var att vissa citat passade in under flera olika koder och det var svårt att avgöra under vilken kod vissa citat passade in bäst. I den första genomgången av materialet placerades flera utdrag/citat från utskriften under flera koder, vilket Lindgren (2014) menar att man ska göra om en iakttagelse passar in under flera olika koder. Detta är i sin ordning och tyder snarare på att kodningsförfarandet har utförts på ett noggrant sätt (Lindgren, 2014). Ett exempel på ett citat som passade in under två olika koder är detta nedan:

Då finns de också en mindre risk att hon blir våldsutsatt igen då, också, om han inte vet vart hon bor och hon har skyddade uppgifter och så där. Det är också någonting som fastighetskontoret tittar på, att man vill minimera en risk att det händer igen då (R2).

Dessa två koder var ”den enskildes situation” och ”prioritering av grupper”. Dessa koder valdes senare bort då den ena koden hade för få citat som passade in och den andra koden blev för bred då många citat passade in.

Efter att koderna reducerats kunde mönster mellan de kvarstående koderna hittas och det var dessa mönster mellan de olika koderna som bildade olika teman. En del koder var så innehållsrika att de fick stå som egna teman. De teman som framkom var ”tillgången till bostäder”, ”faktorer som kan påverka våldsutsattas möjlighet till boende”, ”krav och/eller ansvar som läggs på den våldsutsatta”, ”vem som tar det slutgiltiga beslutet”, ”kommunöverskridande utmaningar” och ”samverkan och organisering”.

På temat ”faktorer som kan påverka våldsutsattas möjlighet till boende” användes koder som döpts till ”konsekvenser för den enskilda” samt ”olika typer av våld/utsatthet”.

Forskningsetiska överväganden

Vid forskning där människor är inblandade finns det fyra forskningsetiska principer som forskaren behöver förhålla sig till (Bryman, 2018). Den första principen, informationskravet, innebär att deltagarna i studien ska informeras om studiens syfte,

vilka delar som ingår i undersökningen, att medverkan är frivillig och går att avbryta utan att ange orsak. Den andra principen är samtyckesprincipen som innebär att deltagarna själva har rätt att bestämma om de vill delta. Den tredje principen, konfidentialitetskrav, innebär att de uppgifter som finns om deltagarna ska hanteras konfidentiellt, det vill säga att obehöriga inte ska kunna komma åt dem. Den sista principen är nyttjandekravet som handlar om att uppgifter om deltagarna bara får användas inom den specifika studiens forskningsändamål (Bryman, 2018).

Innan intervjuerna genomfördes skickades ett missivbrev ut med information om studiens syfte, att deltagandet är frivilligt och går att avbryta utan att ange orsak, att det insamlade uppgifterna inte kommer att användas utanför studiens syfte och att obehöriga inte kan ta del av materialet. Vidare fanns det information om hur lång tid intervjuerna beräknades ta och att de kommer att spelas in. Innan inspelningen av intervjuerna startade inhämtades muntligt samtycke från samtliga deltagare samt så gavs muntlig information om de forskningsetiska principerna som beskrivs ovan. Det gavs här möjlighet för respondenterna att ställa eventuella frågor. Intervjuerna genomfördes via zoom eller teams, varav deltagarna fick information om att video kommer att spelas in. På detta sätt fick varje deltagare möjlighet att stänga av sin kamera om de inte var bekväma med att ha den på under inspelningen. De sparade inspelningarna har förvarats på säker plats där obehöriga inte kan komma åt dem. Vidare står deltagarnas namn eller vilken kommun de arbetar inom inte med i studien. Innan intervjuerna genomfördes fylldes en blankett för etisk egengranskning i som godkändes av handledare.

Sökprocess/sökord

Sökning av tidigare forskning genomfördes i databaserna Psycinfo, Academic search och Sociology source. Sökorden som användes i olika kombinationer var domestic violence, domestic abuse, intimate partner violence, homeless, housing, social work, social service, experience, perspective, view, perception och attitude. Sökningen avgränsades genom att välja artiklar som var högst fem år gamla, skrivna på engelska och tillgängliga i fulltext. Några artiklar, bland annat de nationella, hittades också genom att läsa tidigare examensarbeten eller avhandlingar inom området. Det finns mycket forskning inom fältet våld i nära relationer men eftersom syftet är kopplat till bostadslösningar för våldsutsatta var det som togs hänsyn till i val av artiklar. Syftet är även kopplat till hur socialtjänsten arbetar med frågan, vilket var svårt att hitta forskning kring i en internationell kontext. Eftersom de flesta artiklar som hittades var internationella och organiseringen ser annorlunda ut än i Sverige så gjordes valet även att inkludera artiklar som inte hade med socialtjänsten att göra. Till exempel valdes artiklar om socialarbetare i stort och deras arbete med långsiktiga boendelösningar för våldsutsatta.

Nedan följer exempel på sökningar med olika sökord och hur många träffar de resulterade i när de kombinerades.

S1: Bred sökning: “domestic violen* “or “domestic abus*” or “intimate partner violen*” or battered resulterade i 39,539 sökträffar

S2: Bred sökning: Homeless* or housing or houslessness resulterade i 182,314 sökträffar

S3: Bred sökning: ”social service” or ”social work” resulterade i 163,175 sökträffar

Kombinerad sökning för avgränsning: S1, S2 och S3 resulterade i 263 sökträffar

Resultat och analys

Tillgången till bostäder

Bostadssituationen var något som de flesta respondenter kom in på och som är något som kan påverka hur man arbetar med långsiktiga boendelösningar för målgruppen. Det varierar dock hur bostadsläget ser ut i de olika kommunerna som intervjuats. En respondent från en mindre kommun beskrev det så här

Ja i början beviljade vi ju kanske någon förtur men i och med att det finns så mycket lediga lägenheter i xxx kommun, men nu beviljar vi ju ingen längre för man kan ju få en egen lägenhet själv här. Då behöver man ju ingen förtur (R1).

Likande beskriver en respondent från en annan kommun som inte heller arbetar med social förtur då det för tillfället finns bostäder. Dock så arbetar man ändå med att ordna långsiktiga boendelösningar för våldsutsatta genom att som respondenten beskriver ”tränga sig in” hos bostadsbolaget och lyfta den våldsutsattas situation.

...För just nu så finns det lediga bostäder i xxx, tro det eller ej, men det är ändå väldigt lätt att, vi har stor inflyttning också just för att det är lätt å få tag på bostad. Så att vi har ju inga speciella köer men jag tränger mig in, jag lyfter till dom [bostadsbolaget] att så här, aa (R6).

Ekströms (2018) studie visar på att bostadssituationen kan se olika ut i olika kommuner och att bostadssituationen sågs som ett problem hos de flesta socialarbetarna i hennes studie. De socialarbetare i studien som inte såg det som ett bekymmer kom från kommuner där det var enkelt att få ett hyreskontrakt (Ekström, 2018).

Sullivan m. fl. (2019) beskriver att det ofta finns problem på systematisk nivå som gör att det inte sällan tar lång tid för våldsutsatta att få ett boende, de kan t. ex. behöva stå i kö i flera år för att få en bostad. Det beskrivs också som ett problem att hitta prisvärda bostäder till våldsutsatta då det finns en brist på detta (Gezinski & Gonzalez-Pons, 2021; Messing m. fl.2021). De våldsutsatta kvinnor som socialtjänsten träffar har inte sällan ett behov av att byta bostad (Ekström, 2018) men det är inte ofta som socialtjänsten kan erbjuda detta då möjligheterna är begränsade (Ekström, 2017; Ekström, 2018). I nedanstående citat illustreras bostadsbristen som en svårighet där man även kan se det som beskrivs ovan,

att socialtjänsten har begränsade möjligheter.

Alltså jag har jobbat här sedan 2003 så att jag har jobbat ganska länge och generellt så bostadsmarknaden, det går ju inte att jämföra med när jag började här så det är såklart svårare att få till en lösning, ja nu för när jag började 2003 så fanns det ett överskott på lägenheter, det gör det absolut inte nu vi har ju bostadsbrist som alla andra kommuner har, i princip alla andra så det gör det ju svårare av den anledningen det står ju inte tomma lägenheter att, här kan vi stoppa in en person direkt (R7).

En anledning till att bostadsmarknaden har förändrats från att det har funnits ett överskott på bostäder till att det nu är bostadsbrist skulle kunna hänga ihop med att befolkningen har ökat och att antalet bostäder inte ökat i samma takt. En annan tänkbar anledning kan vara att de bostäder som finns att tillgå inte är tillgängliga för alla, till exempel på grund av för hög hyra.

Faktorer som kan påverka våldsutsattas möjlighet till boende

En respondent talade om vilka våldsutsatta som främst är motiverat att ge stöd med förtur enligt riktlinjerna men även vilka andra svårigheter som kan finnas som kan befoga att ge förtur till en våldsutsatt. En svårighet kan exempelvis handla om att den våldsutsattas kapacitet är begränsad till följd av det våld personen har fått utstå. Det finns här ett handlingsutrymme för socialarbetaren där dennes bedömning påverkar utfallet för den våldsutsatta och är inte endast kopplat till de riktlinjer som finns. Det finns alltid en människa bakom de beslut som fattas trots riktlinjer.

Precis, och de, de är ju, det som står i våra riktlinjer det är ju att det främst avser personer där det finns ett behov av skydd eller så, så att man har, ska ha sekretessmarkering eller så. Men det kan ju va att det förändras och så, att det inte finns, att, alltså mannen t. ex. då utgör ett hot eller söker upp kvinnan längre men då kan det ju ändå va att man är, att man har speciella svårigheter ändå att anskaffa en bostad på egen hand för att man är så traumatiserad eller så, så att man har en nedsatt förmåga...(R2).

Sullivans m. fl. (2019) studier visar på att det ofta i sökandet av boende behöver tänka på de säkerhetsaspekter som kan behöva tas hänsyn till. En utmaning kan vara att hitta ett säkert boende för den våldsutsatta. Även om relationen är över så kan förövaren kontakta den utsatta och det kan vara en anledning till att traumat återupplevs. Vidare kan våldet som den våldsutsatta varit med om göra så att personen i fråga drabbas av depression, ångest och PTSD vilket kan påverka den våldsutsattas möjlighet att bland annat erhålla ett jobb eller bostad (Sullivans m. fl. 2019).

Två andra respondenter visar på en annan faktor som kan bidra till att det blir svårare för en våldsutsatta att erhålla en bostad på egen hand eller via social förtur. Ena respondenter berättar att det inte går att få social förtur om man har skulder, då behöver man i stället ha ett övergångsavtal först som innebär att socialtjänsten står på kontraktet så att klienten hyr i andra hand av socialtjänsten. Tanken är dock att kontraktet efter 18 månader ska tas över av klienten, vilket inte alltid fungerar om klienten inte gör något åt sina skulder eller drar

på sig nya skulder:

“Sen det som krånglar till det för vissa det är ju om de har skulder så de inte kan få egna avtal. Då är det ju i sånt fall, då behöver man ju ha övergångsavtal om man inte” (R4).

”Men det kan va svårt just å få en bostad för att man kanske har skulder som partnern har satt dom i, dom har inte gjort det själva” (R6).

Både våldsutsatta och socialarbetare upplever att hyresvärdar kan vara föga anpassningsbara när det kommer till att förhålla sig till de hinder som våldsutsatta kan ha på grund av våldet (Gezinski & Gonzalez-Pons, 2021). Det kan även vara så att socialarbetare kan behöva övertala hyresvärdar att ge våldsutsatta som t. ex. har dålig kredithistorik eller låg inkomst en chans, vilket kan visa på att hyresvärdar inte gärna hyr ut bostäder till personer med ekonomiska svårigheter. I många fall kan den organisation eller det program som socialarbetarna arbetar för att behöva stödja den våldsutsatta ekonomiskt tills livssituation har stabiliserats. Det är inte heller ovanligt att förövarna medvetet bidrar till att offren får en ostabil ekonomi och bostadssituation genom att t. ex. hindra dem från att arbeta eller begränsa deras ekonomiska tillgångar på olika sätt (Sullivan m. fl. 2019).

En annan respondent lyfter att hyresvärdarnas benägenhet att vilja hyra ut till en våldsutsatt kan påverkas om hyresvärden känner till den enskildes tidigare historik som t. ex. problem med missbruk eller vräkning. Om man som våldsutsatt har andra svårigheter kan det med andra ord bli ytterligare en barriär som försämrar chanserna att få tillgång till ett mer stabilt boende. Detta visar på att den enskilda hyresvärdens subjektiva tolkning av hörsägen från andra kan påverka den våldsutsattas möjlighet att få hyra bostad hos hyresvärden i fråga, vilket är problematiskt då den våldsutsatta kanske inte ges den chans hon förtjänar.

Jamen alltså det kan ju ha varit en person som det kommunala bostadsbolaget har kännedom om som kanske har haft, jamen vi säger att om det är en kvinna som är våldsutsatt att kvinnan kan ha haft ett missbruksproblem, jamen vi har haft någon som har blivit vräkt, det har inte varit av det kommunala utan av en privat hyresvärd och då och så känner de [kommunala bostadsbolaget] till det här och blir väldigt jamen restriktiva med att ta emot så det att med något sådant ärende någon gång har det väl gått lite trögare skulle jag vilja säga. Där de har egen kännedom om att den här personen har blivit avhyst någon gång till exempel (R7)

I Gezinski & Gonzalez-Pons (2021) studie visar på att det kan vara ett hinder om hyresvärd känner till att man varit våldsutsatt. En överlevare beskrev det som att hyresvärdarna tror att något lurar runt hörnet eller att man ska gå tillbaka till förövaren. Om den våldsutsatta har åtal väckt mot sig kan detta även bidra till att hyresvärden inte vill hyra ut till personen i fråga och att de på så sätt blir uteslutna från att få tillgång till allmänna bostäder (Gezinski & Gonzalez-Pons, 2021). Även om det inte är fallet i citatet ovan så visar det på en problematik med att det kan bli svårare att få bostad om hyresvärden känner till särskilda delar av ens situation.

Krav och/eller ansvar som läggs på den våldsutsatta

En respondent berättade om hur de förändrat arbetet med social förtur i kommunen och att de har stramat åt hur många förturer som beviljas, då det tidigare var stora problem för kommunen med skulder då hyresgästerna inte betalade sin hyra eller skötte sig i lägenheterna. Det beviljades fler förturer för några år sedan och utredningarna var inte så omfattande, så man kunde få en förtur utan någon större utredning.

Det beskrivs i Ekströms (2018) att det har blivit svårare att få social förtur, i alla fall i de större städerna, även om man har ett prioriteringsintyg. Även om respondenten ovan inte arbetar i en större kommun så kan en likhet ses i att det blivit svårare att få förtur.

Vidare beskrev samma respondent att ett krav som finns är att man är registrerad i den kommunala bostadskön för att ha möjlighet att få förtur:

Absolut, det gäller alla medborgare i xxx, för är det så att man behöver en bostad, så, och kommer hit och inte ens är registrerad i xxx bostadskö, då tycker ju vi att men då har ju inte du själv gjort det du kan för att få en bostad (R4).

Detta kan tolkas med hjälp av Lipskys teori om gatubyråkrater och handlingsutrymme. Enligt Lipsky (2010) har gatubyråkrater ett relativt stort handlingsutrymme när det kommer till att påverka användningen av de resurser som finns. Att strama åt i resurserna blir här ett exempel på det och ett sätt för gatubyråkrater att använda sitt handlingsutrymme. Lipsky (2010) menar att resurserna ofta är begränsade i offentlig verksamhet och att efterfrågan alltid kommer att öka för att möta utbudet av de resurser som finns. Ett sätt att hantera detta kan då bli att begränsa de resurser som finns så att efterfrågan också minskar. Då respondenten talade om att det blev problem för kommunen med skulder kan det även tolkas som att beslutet ligger på en politisk nivå och är någonting som de enskilda socialarbetarna behöver förhålla sig till. Enligt Lipsky (2010) behöver gatubyråkrater ta hänsyn till de regler och politiska mål som finns i organisationen som de arbetar inom och även olika normer som finns inom yrkesgruppen. Detta kan även ses som ett dilemma då gatubyråkraterna behöver förhålla sig till de riktlinjer som finns och behandla alla lika som myndighet men samtidigt kunna ta hänsyn till den enskildas situation (Lipsky, 2010). Enligt vad respondenten uttrycker blir det då en likabehandling av medborgarna då kravet att stå i kö till det kommunala bostadsbolaget gäller alla.

Vilka krav som finns och vilket ansvar som läggs på individen diskuterades främst av respondenten ovan men även andra respondenter kom in på det under intervjuerna, nedan följer ett exempel på hur två andra respondenter uttryckte det. Det nedersta citatet kan visa på att det finns ett behov av stöd för socialarbetaren kring hur långt individens egna ansvar sträcker sig och när socialarbetarens ansvar tar vid. Socialarbetaren måste i sin yrkesroll göra en avvägning var ansvaret tar vid och ett val för att komma vidare i beslutsfattningen angående vilket ansvar som läggs på den våldsutsatta.

”Sen tar ju inte vi över allt ansvar utan personen själv måste ju försöka” (R6).

Så att den, absolut, finns det en sådan strukturell nivå där vi har diskussioner, mycket kring det, just det här ansvaret om vems ansvar och hur mycket ansvar kan man lägga på individen och det här och vad har vi för ansvar och så. Så att den får man ju brottas med då tänker jag, och stå ut i, och balansera, så absolut, det finns ju, både på strukturell nivå och på individnivå skulle jag vilja påstå (R5).

Av citatet ovan framgår att det är en pågående diskussion de har angående hur mycket ansvar som ska läggas på den enskilda individen och att det inte finns ett självklart svar på det. Det är inte heller helt självklart hur långt socialarbetarnas ansvar går enligt respondenten. Gatubyråkrater arbetar inte sällan under en ovisshet då arbetet är komplext och det inte finns ett handlingsalternativ som passar i alla situationer. Beroende på vilket ansvar eller krav som läggs på individen som söker stöd påverkar det hur resurserna fördelas vilket är något som socialarbetarna inom sitt handlingsutrymme har möjlighet att påverka. Det är i mötet mellan gatubyråkraterna och medborgarna som beslutet om rätten till insatser fattas (Lipsky, 2010).

Vidare framkommer det att även bostadsbolaget har krav, har man skulder så går det inte att få ett avtal hos bostadsbolaget:

Ja men alltså det är ju inte bara att ge en våldsutsatt en förtur å så är allting ordnat liksom, om den här våldsutsatta har mycket skulder då får dom ju inga egna avtal hos hyresvärdarna, det säger ju dom nej till (R4).

Liknande framkommer i tidigare forskning där hyresvärdarna kan ställa krav på de våldsutsatta. Det kan då handla om att de våldsutsatta behöver uppvisa en kontroll av inkomst och bakgrund av den våldsutsatta för att kunna få en möjlighet till att få tillgång till en bostad (Messing, m.fl. 2021).

Vem som tar det slutgiltiga beslutet

Citatet nedan illustrerar att det dels är en administrativ process att vänta på svar på remisser angående social förtur, dels att man som socialarbetare inte har någon beslutanderätt vad gäller utfallet med social förtur. Det blir motsägelsefullt då respondenten å ena sidan säger att det är socialtjänsten som fattar beslut om social förtur men å andra sidan uttrycker att beslutet angående remissen fattas av fastighetskontoret.

Ja, om man bara tar rent strukturellt eller organisatorisk fråga eller information här så är det ju socialtjänsten som fattar beslutet om förtur men sen så är det ju att vi skickar en remiss om det här kommunala kontraktet till fastighetskontoret som i slutändan är dom som svarar ja eller nej på remissen (R3)

...” Så att vi kan ju trycka på att här ser vi att det är väldigt allvarligt sen ligger det ju, det är ju ändå i händerna på bostadsbolaget, till slut ...” (R7)

Ekströms (2017) studie bekräftar problematiken av vad det är socialarbetaren faktiskt kan besluta om. En bedömning kan göras, en ansökan om förtur kan skickas in men därefter ligger ansvaret hos bostadsförmedlarna. För socialtjänsten blir det i slutändan dyrare att hitta alternativa tillfälliga placeringar och samtidigt det enda alternativ socialarbetaren har för den våldsutsatta där tillfälliga boendelösningar i den institutionaliserade miljön inte är gynnsam att bo i mer än som akuta lösningar (Ekström, 2017).

Att vara medveten om hur svår uppgiften är för socialarbetaren beskriver Lipsky (2010) i metaforiska termer hur socialarbetaren omfamnar det motsägelsefulla handlingsutrymmet som finns. Att bli medveten om förhållningssättet kan därmed tolkas innebära att i den mänskliga interaktionen där ett beslut för den enskilde ska tas, handlar om hur det görs snarare än att det blir genomfört då socialarbetaren inte, helt enkelt, har beslutanderätten i frågan. Lipsky (2010) förklarar vidare hur denna beskrivna modell eller kanske snarare strategi får socialarbetaren att känna sig nöjd med sin prestation av att ha "hjälpt" den enskilde att hantera något som i slutändan inte ligger i deras händer. Den enskilde i sin tur invaggas i en trygghet av att få en rättvis individuell bedömning. Målet och syftet är tänkt att gynna den enskilde men att någonstans finns strukturer och regelverk som varken socialarbetaren eller den enskilde kan påverka men som ändå hänger där som ett oundvikligt ok i periferin (Lipsky, 2010).

Avgörande argumentation

Två respondenter uttryckte hur argumentation förs kring den enskildes situation. Denna argumentation handlar för socialarbetaren om att få hyresvärd eller bostadsbolag att se den våldsutsattas situation utifrån socialarbetarens synvinkel. Detta kan även handla om att kunna försäkra hyresvärderna om att Socialtjänsten finns som säkerhet om det skulle uppstå några problem med hyresgästen. Citaten visar på att socialarbetaren kan behöva ha en dialog med hyresvärdar och bostadsbolag för att möjliggöra att den våldsutsatta ska kunna få en bostad. Detta visar även på en maktskillnad där Socialtjänsten på ett sätt kan hamna i en beroendeställning till hyresvärdar och bostadsbolag.

"... sen om vi gör bedömningen att personen faller inom ramen för att få hjälp med förtur då behöver vi ju försöka få med fastighetskontoret å få dom att göra samma bedömning"(R3)

Då kan jag försöka förklara det för hyresvärderna att kan man inte ge en chans, det är ju bara att kontakta oss om ni ser att efter första, betalas inte första hyran in, kontakta mig direkt så att det inte blir någonting för då kanske vi får gå in och stötta upp i så fall, men att det inte får gå för lång tid (R6)

Även socialarbetare i amerikansk kontext visar på många barriärer (Messing, m.fl. 2021). Arbetet med olika program kring subventionerade bostadslösningar för våldsutsatta innebär förutom att ens kunna bli berättigad bostad ett komplicerat och villkorat regelverk och svårigheter i att både kunna säkerställa tryggheten för den våldsutsatta och att

socialarbetare behöver brottas med att kunna ge rätt stöd i varje enskilt fall. Hyresvärdarna har det slutgiltiga mandatet att bestämma och beroende på tidigare situationer, erfarenheter och hyresvärdens synsätt på den enskildes situation oavsett socialarbetarens förmåga till argumentation kan förutsättningarna komma att försvåras ytterligare. Vissa hyresvärdars synsätt på målgruppen resulterade även i ytterligare sanktioner (Messing, m.fl. 2021).

Kommunöverskridande utmaningar

En tydlig svårighet samtliga respondenter uttryckte som en gemensam nämnare var när våldssituationer gjorde att det inte gick att bo kvar i kommunen. Behovet att trygga säkerheten för den våldsutsatta och ibland även andra närstående eller då barn varit inblandade eller motsvarande komplexa ärenden kunde vara bakomliggande orsaker som gjorde det nödvändigt att flytta till annan kommun med möjlighet till en långsiktig boendelösning och nytt liv:

”och vi kan ju bara hjälpa till i xxx, alltså i vår egen kommun, vi kan ju inte fixa lägenheter i andra kommuner så behöver man byta kommun så funkar ju inte det.” (R4)

...Sen har vi ju den här jättesvårigheten som sagt om man behöver byta kommun då är vi ju liksom, där har vi ju inga lösningar tycker jag. Där hade ju vi önskat att man fick lite hjälp också från högre håll...(R7)

I Johansson (2015) beskrivs hur den politiska styrningen utifrån ett omvärldsorienterat institutionellt perspektiv kan hjälpa oss att förstå hur och varför så mycket variation kan förekomma i och mellan kommuner och verksamheter men även oväntat nog hur stora likheter som kan uppstå. Förklaring ges utifrån en resursteoretisk synvinkel då människobehandlande organisationer ofta har behov av att kunna samarbeta mellan många olika aktörer och utveckla någon form av samverkan. Ett samarbete som ska gynna den enskilde i slutändan kräver mycket samordning mellan de olika arbetsfälten. Inom en organisation där styrningen är frikopplad från varandra kan det då leda till svårigheter i samverkan att det i praktiken egentligen inte leder till någon skillnad. Det politiska uppdraget att bedöma och använda de metoder som uppfattas som lagliga på just sin arbetsplats inom sitt arbetsfält blir det den professionella har som handlingsutrymme att förhålla sig till (Johansson, 2015).

”Nej, det låter ju så självklart men det är knepigt... med dem som jobbar det är många inblandade och samarbetet, det är det som är utmaningen och kommunerna också.” (R1)

Några av respondenterna beskrev hur de individuella bedömningarna resulterat i att ge stödet åt den våldsutsatta i hemmet och låta förövaren flytta inom eller till annan kommun. Vid något tillfälle hade det prövats då parterna varit överens och våldssituationer inte utvecklats till den allvarligare graden men att det sällan fungerade då det oftast handlade om mer komplexa situationer.

Att flytta på förövaren är en metod som prövats i en australiensisk studie (Diemer, m.fl.

2017). Behovet av fler åtgärder för att kunna säkerställa att det går att erbjuda en trygg miljö för de våldsutsatta kvinnorna i hemmet visar på en betydligt mer komplex situation av verkligheten och hur alla aktörers agerande och ansvarstagande bara är en del av den komplexiteten (Diemer, m.fl. 2017).

Förutsättningar och utvägar för att byta kommun

De intervjuade respondenterna i studien uttryckte att kommunerna oftast hade utformat olika lösningar som exempelvis direktupphandling av bostäder i annan kommun eller samarbete med personal på skyddsboendet med syfte att underlätta övergången till ny kommun.

Det två olika förslag till lösningar i form av vänkommuner och nätverket kompotten som tidigare nämnts är vad som kan stå till buds för vissa kommuner (Socialstyrelsen, 2021a):

Vi har ju via länsstyrelsen och kommunal utveckling i xxx som styr upp det här om man säger å en har vi då som en kontaktperson som vi kontaktar att 'nu har jag en kvinna, hon har bott på skyddat boende i xxx i ett och ett halvt år, vi får inte ut henne och hon kan inte återvända till oss. Då ska det vara mer såna här komplexa ärenden om man säger, som inte kan söka en bostad själv, som kanske inte har, har för mycket hyresskulder eller kanske har, ja, dom kan inte söka på egen hand...(R6)

Inom människobehandlande organisationer beskrivs vikten av höga värden inom de kulturella och relationella nivåerna mellan institutioner och organisationer för att bättre kunna förstå dess omvärld (Johansson, 2015).

Höga värden och dess syfte även för den det berör tas upp i tidigare forskning. Ett perspektiv utifrån de våldsutsattas behov är av stor vikt, det visar Fraga Rizo m.fl. (2022) studie i en amerikansk kontext. Det finns ett växande intresse av att säkerställa våldsutsattas bostadsbehov men det finns fortfarande brister i vad som verkligen fungerar för målgruppen. Här krävs mer kunskap på området av vad som kan vara de viktigaste stöden (Fraga Rizo m.fl., 2022). I studien framkommer ett behov av flexibilitet och variation av boendetjänster som inte alltid passar för alla. Därför betonas vikten av fler liknande undersökningar utifrån överlevnads behov och perspektiv när nya bostadsriktningar ska göras. De teman som framkom i studien (Fraga Rizo m.fl., 2022) framhöll behovet av trygghet i form av fysisk, mental och emotionell säkerhet och tryggt familjeboende när barn finns inblandade.

Inte utan hinder

Respondenterna beskrev även hur olika organisatoriska omständigheter kunde framträda. I citaten handlar det om en bostadsöverenskommelse som precis startats i gång men som inte verkar helt färdigställd. I denna överenskommelse mellan olika kommuner i samma region kan man byta ärenden med varandra kommuner emellan. Det framgår dock att kommunerna har olika förutsättningar för att ta emot våldsutsatta och det är inte bara att skicka över en våldsutsatt till en annan kommun utan det kräver en motprestation i form av

att kommunen som skickar i väg en våldsutsatt också kan emot en. Detta kan innebära en ovisshet då det ärende som kommunen tar emot inte kan garanteras lätta på arbetsbördan eller göra situationen för de enskilda klienterna bättre.

...”Vi började och sen kom ju pandemin och sen har vi lyft upp det igen nu så att nu är det mer eller mindre klart då om man säger, så... just med bostadsöverenskommelse å det är alla kommuner då i xxx län, jag vet inte om, vi är tretton kommuner men jag vet inte om det bara var tolv som sen till slut var med, jag vet inte, jag ska låta säga var osagt men den största andelen är med på detta (R6).

...”Och allting ska vara färdigutrett, det ska bara vara en bostad som saknas för att hon ska få det självständigt eller få komma ut till eget boende om man säger, så allting ska ju vara klart. Så att så, och då kanske det är att a men vi kan ta på oss två per år, men kanske xxx kan ta på emot fem stycken för dom är mycket större kommun och kanske har helt andra resurser. Så har man sin kvot, att har jag skickat iväg en så måste vi ändå ta emot en också, det är inte bara att vi skickar i väg utan, det handlar ju också om vad man också får tillbaka så (R6).

Att arbeta under omständigheter av tillfälliga lösningar eller upparbetad stabilitet och samtidigt kunna arbeta under en relativt stor ovisshet på grund av den komplexitet som det innebär att arbeta med människor beskriver Lipsky (2010) vara yrkesrollen för en Gatubyråkrat. Bilden av gatubyråkrater är att de har ett stort ansvar att tilldela sociala värden men lite effektiv extern beslutsamhet om hur mål ska definieras och uppnås. Gatubyråkrater försöker göra ett bra jobb på något sätt utifrån de resurser som finns och den allmänna vägledningen och förutsättningar (Lipsky, 2010).

Samverkan och organisering

Ur empirin från de kvalitativa intervjuerna framkom både skillnader och likheter som hade med organisering och samverkan att göra.

Mellan kommuner och på regionnivå

Citatet nedan visar på att det finns en samverkan men det handlar då om kortsiktiga lösningar i stunden när det uppstår situationer som behöver hanteras direkt. Känslan blir att det handlar mer om att släcka bränder än att faktiskt hitta en långsiktig lösning som kan vara till gagn för den enskilda individen. Detta tycks visa på att de mer komplicerade och långsiktiga lösningarna är svårare att få till en samverkan kring.

”Ja, det gör den ju, på regionnivå har vi ju mycket samarbete men då är det ju mer det akuta...”...”det här långvariga så är det svårare.”(R1).

Den organisatoriska ökade rationaliseringen och omvärldens krav visar att organisationsteorier och institutionellt perspektiv går i riktning mot ett nyinstitutionellt perspektiv. Svårigheterna med långsiktiga förändringar beskrivs hänga ihop med

institutionerna som visat sig vara relativt motståndskraftiga för förändring (Johansson, 2015).

Finns det en klarhet mellan olika kommuner angående vem som ska göra vad och att alla inblandade vet om vad som gäller kan det underlätta för samverkan. En fungerande samverkan skulle kunna bidra till att den våldsutsatta inte faller mellan stolarna mellan olika kommuner, vilket borde vara en självklarhet.

Ja och det är det vi har med den här bostadsöverenskommelsen, där är det ju så tydligt vad kommunerna ska göra så att då blir det ju inga konstigheter, då blir det ju heller inga frågetecken om man säger, utan då ska det bara flyta, var och en vet vad den ska göra så att inte klienten hamnar i kläm mellan två kommuner (R6)

I Johansson (2015) förklaras den institutionella teoribildningen gällande politisk styrning där fokus för kommunerna också kan hamna på de kulturella värdena och därmed påverka relationer och exempelvis samarbeten mellan aktörerna. Ett samarbete med syfte att gynna den enskilde i slutändan handlar om samverkan mellan de olika arbetsfälten. Perspektivet är ett sätt att analysera och förstå hur och varför variationer mellan olika kommuner kan skapas men även hur stora motsvarande faktiska likheter kan uppstå (Johansson, 2015). DiMaggio och Powells utveckling av teoribildningen till nyinstitutionell, introducerade även begreppet ”organisatoriska fält” och de mekanismer som leder till att organisationer formas på liknande sätt, så kallade ”isoformer” då det kan finnas gemensamma egenskaper i en organisation. Tre nivåer av isoformer beskrivs där första handlar om tvångsmässig isoformism i form av lagar, regler och offentliga beslut och att alla inom fältet måste vara efterföljande. Nästa nivå är den mimetiska isoformismen som innebär en strävan att efterlikna de organisationer som anses vara mest framgångsrika. Den tredje och sista mekanismer som kan framträda i en likriktande organisation inom sitt fält är en normativ isoformism vilket innebär någon form av normaliserandeprocess och anpassning med uppfattningen om att arbetsprocesserna när de blir för förutsägbara och rutinmässiga så motiveras det till att det är det rätta och mest eftersträvarsvärda att följa då det anses ge belöning åt organisationen (Johansson, 2015).

Inom kommunen/socialtjänsten

Det framkommer att det kan vara svårt att samverka inom en organisation som har olika enheter som är specialiserade på sitt specifika område. Det blir svårt att få en helhetssyn över klientens situation och de behov som finns. Att vara våldsutsatt kan påverka en människas hela livssituation varav det blir viktigt för socialarbetarna att få en övergripande bild av klientens situation för att kunna stödja individen på bästa sätt.

...Så vi också öppnar en utredning då för dom [enheten som arbetar med våld i nära relationer] kollar ju inte om personen i fråga har skulder eller hur mycket poäng dom har och så där, det gör dom ju inte utan dom utreder ju våldet. Så det blir ju nackdelen när man har stuprörsorganisation, att man utreder sina specifika frågor (R4)

Handlingsutrymmet enligt Lipsky (2010) är något som visar på att det ibland kan vara

problematiskt att både göra ett eget val samt att samverka med andra. Socialarbetaren i denna kontext har i sin yrkesroll krav på att förhålla sig till den egna organisationens ramar, regler, lagar, uppgörelser och traditioner samtidigt som socialarbetaren ska uppfylla andras behov och önskemål vilket leder till olika individuella val och strategier (Lipsky, 2010).

men dom [enheten som arbetar med våld i nära relationer] jobbar på mycket med att informera, det här är ju fördelen med att vi har liksom förändrat vårt arbete, att vi har kunnat informera dom om det här innan Dom startade sin enhet, så det här vet ju dom nu. Men dom här andra grupperna som har varit van med det här gamla arbetssättet, dom har det ju varit svårare med att få att förstå att vi ställer högre krav på klienten nu än vad vi gjorde förr (R4)

Med bostadsbolagen

Respondenterna diskuterade frågorna gällande samarbete och samverkan med bostadsbolagen där inte sällan ansvarsfrågan fanns med. Det upplevs som en svårighet att få till en samverkan med privata hyresvärdar då de inte har samma ansvar som kommunala bostadsbolag har. Här kan man ställa sig frågan om inte alla hyresvärdar oavsett privat eller kommunalt bostadsbolag borde ta ett visst ansvar. Ett framarbetat samarbetet där de våldsutsattas situation blir en gemensam fråga hade kunnat leda till en förbättrad situation kopplat till långsiktiga boendelösningar för målgruppen.

... och där skulle man ju säkert kunna utöka samarbetet med privata hyresvärdar men det har inte gått något bra, alltså kommunala bostadsbolaget, allmännyttan har ju ett mer, ett större ansvar och det har varit svårt att få till det med privata hyresvärdar. Men med det kommunala bostadsbolaget har vi haft ett samarbete under många många år. Så där har vi ju liksom ett givande och tagande på något vis så att de har ju ett socialt ansvar att...och det tycker jag att de tar (R7)

Hyresvärdar och fastighetsförvaltare i amerikansk kontext beskrivs både av våldsöverlevare och tjänsteutförare ofta som rigida i sina hyresbeslut och att de inte kan navigera runt de hinder som överlevare har till följd av våldet. Det kan t. ex. handla om att hyresvärdar tror att den våldsutsatta ska gå tillbaka till förövaren och att hyresvärden på något sätt bli tvungna att ta ansvar för situationen (Gezinski & Gonzalez-Pons, 2021).

Sen är det ju bostadsbolaget de gör ju sin utredning sen: OK, nu får ni den här lägenheten som förtur och så matchar förtursgruppen ihop det med personen och då kanske bostadsbolaget säger nåt som att :Här behövs det någon boendegaranti eller här behövs det liksom att ni är borgenärer eller här behövs det...så att de är ju inte de som tar ett beslut så, jag vet också att det har varit en sådan tanke att beviljar man en förtur och det kommer en sådan fråga så är det i regel något som vi fortgår med (R5)

I en svensk kontext av de kommuner Ekströms (2017) studie undersökt handlar det om krångliga förfaranden. Då det fanns en kommunal förmedling av bostäder och en kö till social förtur där socialarbetarna kunde skriva prioriteringsintyg beskrevs det som

effektivt av en socialarbetare. Dock så tar det lång tid att få en bostad, ofta upp till ett år. Flera socialarbetare i en av de större städerna menade att det har blivit svårare att som våldsutsatt få social förtur, även om man har ett intyg (Ekström, 2017).

Tillgång på bostäder, vart man bor och kontaktvägar in har också stor betydelse för utfallet i samverkan:

Sen har jag ringt och kollat att har ni en etta eller en tvåa, eller den här behöver snabbt flytta. Eller annars har jag andra hyresvärdar som jag bara kan ringa till så brukar vi oftast lösa det rätt så snabbt (R6)

I Sullivans m.fl. (2019) studie framkommer det att det ofta finns problem på systematisk nivå som gör att det inte sällan tar lång tid för våldsutsatta att få en bostad ibland flera år. Skillnader mellan landsbygd och tätort visade att det var mer vanligt på landsbygden att man nätverkade med informella kontakter medan man i tätorter nätverkade mer inom formella samhällsråd. Viktigast bedömdes dock oavsett vart man befann sig vara att ha personlig kontakt med olika hyresvärdar. På mindre ställen på landsbygden var detta extra viktigt då ett ledigt ställe att hyra kunde spridas på muntlig väg innan det lades ut på internet eller i tidningen (Sullivan m.fl., 2019). Fortsatt visade programmet som genomfördes i studien på hur alla professionella förlitade sig på sina formella och informella kontakter i samhället när det kom till att hitta bostad och kunna övertala hyresvärdar att ge hyresgäster med exempelvis dålig kredithistorik eller andra problem i form av låg eller ingen inkomst en chans till bostad. I många fall gick programmet för våld i hemmet med på att hjälpa de våldsutsatta att betala hyran en period tills de var tillbaka på banan igen (Sullivan m. fl., 2019).

Diskussion

I detta stycke kommer en diskussion att föras om studiens resultat. Detta stycke summerar resultatet av studien kopplat till dess syfte och frågeställningar. Här kommer även författarnas egna tankar och reflektioner kring resultatet att presenteras samt studiens innebörd för socialt och socialpedagogiskt arbete. Avslutningsvis kommer förslag på vidare forskning kopplat till ämnet att tas upp kort.

Resultatsammanfattning

Ändamålet med studien var att undersöka hur några socialtjänster i olika kommuner arbetar med långsiktiga boendelösningar till våldsutsatta. Studiens frågeställningar är vilka utmaningar det finns i arbetet med långsiktiga boendelösningar för våldsutsatta och hur handlingsutrymmet ser ut för socialarbetarna i arbetet med långsiktiga boendelösningar för våldsutsatta.

Studien visar att tillgången på bostäder ser olika ut mellan olika kommuner. De flesta respondenterna menar på att det finns gott om bostäder i deras kommuner medan några beskrev att det är bostadsbrist i deras kommun, vilket är en utmaning då det inte går att placera en person fort i en egen lägenhet. Studien visar även på att det kan vara svårt att få en bostad som våldsutsatt om man har skulder, då hyresvärdarna kan vara motvilliga

till att hyra ut. En annan svårighet kan vara att personen i fråga har en nedsatt förmåga att skaffa bostad på egen hand på grund av sitt mående kopplat till det våld man varit utsatt för. Även om detta är en utmaning för individen kan det även försvåra i arbetet med långsiktiga boendelösningar för socialarbetarna. En annan utmaning som de flesta respondenter uttryckte var då situationen för den våldsutsatta krävde mer ingripande då det inte gick att bo kvar i den egna kommunen längre. Beroende på förutsättningar och hur samordning och riktlinjer etablerats kunde det skilja sig hur individuella lösningar kom till för de intervjuade kommunerna som deltog i studien. Hur organiseringen såg ut inom kommunerna och på regionnivå samt hur samverkan kunde ske visade på skillnader utifrån exempelvis vad som etablerats i form av bostadsöverenskommelser men där även vikten av att få en samsyn och ge den våldsutsatta det stöd som krävs för att kunna komma vidare med sina liv.

Kopplat till handlingsutrymme så visar studien att det är begränsat vad gäller själva beslutet om social förtur vilket påverkar möjligheten till att hjälpa våldsutsatta med långsiktiga boenden. Majoriteten av respondenterna lyfte att det inte är socialtjänsten som fattar det slutgiltiga beslutet utan det är fastighetsbolaget i respektive kommun som gör det. Detta gör att socialarbetarnas handlingsutrymme påverkas av andra professioner som har ett annat handlingsutrymme. Socialarbetarna kan behöva argumentera för klienternas situation för att få med hyresvärdarna och på så sätt kunna erhålla långsiktiga boendelösningar för målgruppen. Utifrån hur exempelvis rutiner och arbets sätt låg fast i strukturen eller hur tidigare situationer hade hanterats uttryckte respondenterna på olika sätt hur organisatoriska förutsättningar även låg till grund för hur handlingsutrymmets hinder eller möjligheter hanterades. Samarbetet med bostadsbolagen var något de flesta av respondenterna uttryckte vara betydelsefullt. I de fall ett långsiktigt samarbete etablerats och en samsyn kring ansvaret för de våldsutsattas förutsättningar till långsiktiga boendelösningar fanns fungerade detta samarbete bra. När det gällde de privata hyresbolagen upplevde några av respondenterna hinder i och med att de inte hade samma sociala ansvar för målgruppen och att arbetsfälten var för långt ifrån varandra, handlingsutrymmet blev därmed obefintligt.

Att hjälpa en socialt utsatt målgrupp, de våldsutsatta, kräver ett humanitärt synsätt för individens fortsatta liv och en yrkesgrupp i form av hyresvärdar som inte arbetar inom den sociala sektorn och som vill bedriva sin verksamhet så förtjänstfullt och smidigt som möjligt. Det kan vara lätt att se att motstridigheter kan uppstå, däremot hur de hanteras i form av ytterligare krav och villkor för den våldsutsatta i stället för att ge stöd och underlätta, där skiljer sig synsätt och regelverk åt. För socialt arbete visar resultatet att samverkan är viktigt för att kunna hjälpa våldsutsatta att erhålla ett långsiktigt boende.

Framtida forskning

Vidare vore det intressant att undersöka hur bostadsbolagen som fattar det slutgiltiga beslutet om social förtur arbetar. Eftersom de har möjlighet att påverka vem som får förtur

på ett annat sätt än socialarbetare inom socialtjänsten vore det intressant att se hur de resonerar kring sina beslut. Det vore även spännande att undersöka hur ideella organisationer arbetar och samverkar med olika aktörer kring långsiktiga boendelösningar.

Litteraturförteckning

Brottsförebyggande rådet. (2022). *Våld i nära relationer*. <https://bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/vald-i-nara-relationer.html#:~:text=%C3%85r%202021%20anm%C3%A4lles%20totalt%2057,vuxna%20om%C3%A4n%20var%2045%20procent>

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (3:e uppl.). Liber.

Diemer, K., Humphreys, C., & Crinall, K. (2017). Safe at home? Housing decisions for women leaving family violence. *Australian Journal of Social Issues* 52 (1) 32 - 47. <https://doi.org/10.1002/ajs4.5>

Ekström, V. (2017). Negotiating and justifying social services' support for female victims of domestic violence. *Nordic Social Work Research*, 7 (1), 18 - 29. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2016.1203813>

Ekström, V. (2018). Gränsytor under förhandling - om socialtjänstens ansvar för stöd till kvinnor som utsatts för våld i nära relationer. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 25 (3 - 4), 269 - 286. <https://doi.org/10.3384/SVT.2018.25.3-4.2367>

Fraga Rizo, C. Klein, L.B. Chesworth, B. Macy, R & Dooley, R. (2022). Intimate Partner Violence Survivors' Housing Needs and Preferences: A Brief Report. *Journal of Interpersonal Violence* 37 (1-2) 958-972. <https://doi.org/10.1177/0886260519897330>

Gezinski, L. B., & Gonzalez-Pons, K.M. Unlocking the Door to Safety and Stability: Housing Barriers for Survivors of Intimate Partner Violence. *Journal of Interpersonal Violence* 36 (17 - 18), 8338 - 8357. <https://doi.org/10.1177/0886260519851792>

Johansson, S. (2015). Organisationsteoretiska perspektiv på människobehandlande organisationer I S. Johansson, P. Dellgran & S. Höjer (Red.) *Människobehandlande organisationer: Villkor för ledning, styrning och professionellt arbete* (s.42–65). Natur & Kultur.

Lindgren, S. (2014). Kvalitativ analys. I M. Hjerm, S. Lindgren & M, Nilsson. *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys* (2 uppl., s. 29 – 43). Gleerups utbildning AB.

Lipsky, M. (2010). *Street – Level Bureaucracy: Dilemmas Of The Individual In Public Services* (2:a uppl.). Russell Sage Foundation.

Messing, J., Thomas, K., Ward-Lasher, A. & Johnson, J. (2021). Survivors Achieving Stable Housing: Implementation, Challenges, and Lessons Learned. *Social work* 66 (1) 49-58. <https://doi.org/10.1093/sw/swaa046>

Nationellt centrum för kvinnofrid. (2022). *Våld i nära relationer*. <https://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/vald-i-nara-relationer/>

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453

Socialstyrelsen. (2021a) *Förebygga och motverka hemlöshet*. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2021-9-7582.pdf>

Socialstyrelsen. (2021b) *Våld i nära relationer*. <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/vald-och-brott/vald-i-nara-relationer/>

SOSFS 2014:4. *Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer*. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/foreskrifter-och-allmanna-rad/2014-5-7.pdf>

Sullivan, C.M., López- Zerón, G., Bomsta, H., & Menard, A. (2019). There's Just All These Moving Parts:' Helping Domestic Violence Survivors Obtain Housing. *Clinical Social Work Journal* 47 (2), 198 - 206. <https://doi.org/10.1007/s10615-018-0654-9>

Sullivan, C.M., López-Zerón, G. Farero, A. Oluwafunmilayo Ayeni, O. Simmons, C. Chiaramonte, D. Guerrero, M. Hamdan, N.& Sprecher, M. (2022). Impact of the Domestic Violence Housing First Model on Survivors' Safety and Housing Stability: Six Month Findings. *Journal of Family Violence*, <https://doi.org/10.1007/s10896-022-00381-x>

Bilagor

Intervjuguide

Vad innebär social förtur i eran kommun?

Hur länge har ni arbetat med social förtur i kommunen?

Om ni samverkar med andra aktörer hur ser denna samverkan ut i så fall?

Hur prioriteras olika grupper av våldsutsatta, finns det några skillnader? (t.ex . kvinnor, män etc)?

Vad är det som avgör hur man prioriterar olika målgrupper kopplat till social förtur? Hur ser ert handlingsutrymme ut?

Vad finns det för utmaningar i arbetet med social förtur?

Vad ser ni för konsekvenser av social förtur till våldsutsatta personer?

Missivbrev

Hej, tack för visat intresse att delta i vår studie!

Vi är två studenter på socialpedagogiska programmet på Högskolan väst. Det är nu dags för oss att skriva vårt examensarbete. Syftet med studien är att undersöka hur några socialtjänster i olika kommuner i Sverige arbetar med social förtur till våldsutsatta personer. Deltagandet i studien är frivilligt och det går att avbryta när som helst utan att ange orsak. Intervjun beräknas ta max en timme och kommer att spelas in för att kunna transkriberas. Materialet kommer inte att användas utanför studiens syfte och inga obehöriga kommer att kunna ta del av materialet. Personliga uppgifter som namn och vart ni arbetar kommer inte att stå med i studien. När examensarbetet är godkänt kommer inspelningen att raderas.

Har ni några frågor är det bara att höra av er till

oss! Med vänlig hälsning,

Gabriella Almroth

xxxx@student.hv.s

e

Annika Linnhag

xxxx@student.hv.s

e

Handledare

Matti Wirehag

xxxx@hv.se